

značeny možné cesty. Ukázalo se, že přes hranice států a ideologické diference je možno na platformě společného zájmu o antické kulturní a umělecké dědictví navázat užitečné osobní vztahy za společným cílem: budit, udržovat a prohlubovat zájem o významnou složku evropské vzdělanosti, pro niž přinášejí nové doklady stále objevované další výtvoři materiální. Sjezd přinesl nepochybně posilu a podporu pro mezinárodní spolupráci mezi klasickými archeology. V závěrečném zasedání bylo po delší diskusi přijato usnesení, aby se příští sjezd konal v r. 1963 v Paříži.

Gabriel Hejzlar

III. mezinárodní kongres klasických studií, Londýn, září 1959. Třetí kongres klasických studií, konaný začátkem září v Londýně, byl celosvětovým sjezdem pracovníků v oboru antického starověku a zúčastnilo se ho asi 500 delegátů ze čtyřiceti zemí všech pěti světadílů. Z ČSR byli na kongresu přítomni *akad. A. Salač* za ČSAV, *doc. L. Varcl* za pražskou universitu a *odb. as. A. Bartoněk* za brněnskou universitu se speciálním určením pro mykénologickou sekcí kongresu. Také z ostatních zemí socialistického tábora se jednání kongresu zúčastnila celá řada odborníků, nejvíce z Polska a NDR, ale též několik badatelů z SSSR, Bulharska, Maďarska a Rumunska.

Zasedání se neobíralo nějakými dílčími, předem vymezenými tématy, nýbrž mělo obsáhnout všechny hlavní disciplíny vědy o antickém starověku. Jediným myšlenkovým pojítkem mělo být jen obecné ústřední téma „Tradice a osobní přínos: nové a staré v klasickém starověku.“ Pro velký počet účastníků nemohli ovšem přednést referáty všichni přítomní delegáti, a proto se sekretariát kongresu dohodl předem s nejnámennějšími odborníky světového jména o námětu jejich příspěvků, a k těm se pak na zasedání diskutovalo.

Kongres byl zahájen 31. srpna odpoledne oficiálním přivítáním delegátů a úvodní přednáškou *W. K. C. Guthrieho* (Cambridge). Vlastní jednání probíhalo potom ve dnech 1.—4. září a v těchto dnech bylo předneseno 34 referátů. Program byl přitom sestaven tak, že dopoledne byly na pořadu obecné přednášky zásadnějšího charakteru a odpoledne si účastníci vybírali vždy z několika speciálnější zaměřených přednášek, které probíhaly paralelně. Mezi těmi zaujímaly zvláštní místo příspěvky k minojsko-mykénské problematice, a vytvářely tak vlastně jedinou výrazně oddělenou sekcí kongresu.

Největší část přednesených příspěvků se týkala otázek řecké a římské literatury (a antické filosofie), resp. problematiky jazyka antických písemných památek. Řeckým písemnictvím (i s filosofií) se přitom zabývali tito badatelé: *A. Lesky* (Videň) hovořil na téma „Bůh a člověk v homérském básnictví“ a zdůrazňoval pro archaickou řeckou epiku zejména zásadní protiklad mezi oběma těmito činiteli, protiklad, který se v moderní době často stíral vlivem výkladů o anthropomorfismu homérských božstev. *R. Pfeiffer* (Mnichov) odmítl názor, že je možno použít vypravování o orlu a lišce z byzantské sbírky „ezopských“ bajek (Fab. Aesop. 1), k rekonstrukci fragmentárně zachované podobné bajky Archilochovy (Fr. 89 D.; P. Oxy. 2316, 8—12; P. Oxy. 2315, 1—6). *J. de Romillyová* (Paříž) srovnala u Aischyla a Euripida jejich nejdramatičtější scény, zvl. ty, které obsahují stejnou tematiku, a ukázala na nich, jak A. tíhl spíše k scénám, zobrazujícím strašlivé násilné činy, kdežto E. — v soulase s tehdejší světovým názorem, opouštějícím již víru v bohy — k vyjadřování lidského utrpení. *H. Strasburger* (Frankfurt n. M.) rozebral Thukydidovu koncepci dějin jakožto popisu a výkladu bojů o moc a postavil ji do protikladu k herodotovské snaze o podání uoeleného obrazu světových dějin se všemi jejich podrobnostmi; hellenistické dějepisceví prý pak vyrostlo z kritického spojení obou těchto směrů. *W. J. Verdenius* (Utrecht) přednesl referát o tradičních prvcích v Aristotelových náboženských názorech a o jeho vlastním osobním přínosu v nich, a podobně zkoumal i *E. R. Dodds* (Oxford) vzájemný vztah těchto dvou činitelů v Plotinových

Enneadách. Řadu grécistických referátů je možno uzavřít jedním příspěvkem gramatickým a jedním epigrafickým. V prvním z obou rozebral *G. Theleff* (Helsinki) jazyk literární dórské prózy; ta podle něho vznikla ve 4. stol. př. n. l. v kruzích pythagorovců, patrně umělým tvůrčím zásahem Archytovým. Ve druhém příspěvku zdůraznil *G. Klaffenbach* (Berlín) — alespoň pro řeckou dobu klasickou — plnou autenticitu monumentálních nápisných textů jako primárních právních dokumentů.

Rozmanité problémy z římské literatury si vzali za námět svých referátů čtyři badatelé: *J. H. Waszink* (Leyden) se zabýval archaickou římskou literaturou a zkoumal v jejích dochovaných památkách stupeň osobního přínosu jednotlivých autorů při trvajícím vlivu řecké literární tradice. *K. Kumaniecki* (Varšava), vyzvedl trojí osobní přínos Ciceronova literárního působení (propagace řecké filosofie u Římanů, propracování řecké rétorické teorie a vytvoření současného ideálu řečníka) a zdůraznil přitom jak Ciceronův specificky římský přístup k těmto otázkám, tak i jeho smysl pro jejich literární zpracování. *E. Wistrand* (Göteborg) se zabýval popisy paláců ve Vergiliově Aeneidě a ukázal, že mají většinou buď zcela římský charakter nebo alespoň některé římské rysy. *O. Brink* (Cambridge) sledoval v Horatiově Poetice prvky autorova osobního přínosu a zdůraznil u nich zejména Horatiovo tvůrčí zacházení s tradičním materiálem.

Osm referátů bylo věnováno problémům historického vývoje antické společnosti a kultury. *C. Præaux* (Brusel) se pokusil charakterisovat hospodářsko-politický vývoj, vedoucí od klasického Řecka k hellenistickému Egyptu, a vyvodil některé hospodářské a politické zvláštnosti Egypta doby hellenistické (tak princip autarkie jako hlavního rysu hospodářství u Lagovců a pojem občanství bez zvláštních politických práv) z klasické řecké tradice, přenesené do nových, odlišných podmínek. *E. Bickerman* (New York) rozebral principy hellenistického uctívání vládců a srovnal je s římskými obdobami. *G. Tibiletti* (Pavia) hovořil o otázkách volebního práva římských občanů ke konci republiky, a zvláště o rozsahu jejich účasti na komitích mezi r. 69 a Caesarovou diktaturou, kdy censoři nesestavovali seznamy občanstva. *S. Utčenko* (Moskva) poukázal ve své přednášce na to, že myšlenka svrochovaného postavení lidu v římském státě, jak se o tom v moderní době často hovoří, byla samotným Římanům cizí a že byla vykonstruována teprve novověkými historiky a právníky. *J. Heurgon* (Paříž) věnoval ve svém příspěvku pozornost protikladu ženského a mužského prvku v etruské civilizaci. *J. Béranger* (Lausanne) pojal osobu římského císaře z doby principátu jako „předáka politické strany“ a nikoliv jako pouhého uchvatitele moci. *H. — G. Pflaum* (Paříž) zdůraznil významnou úlohu latinských nápisných památek jako pramene pro poznání sociálního a politického vývoje v římském císařství, ať už šlo o jejich stránku obsahovou, přímo zprostředkující důležitá fakta, či o jejich jazykovou formu; i rozdíly ve stylu nápisů mohou tu totiž podle něho poskytnout velmi mnoho cenných informací. Konečně *A. Aymard* (Paříž) probral na bohatém dokladovém materiálu z doby principátu některé zajímavé podrobnosti z oboru zvykové „práva“ válečného.

Na kongresu byly předneseny zajímavé referáty i z oboru klasické archeologie a antického výtvarného umění. Z archeologických referátů zaujal pozornost posluchačů zejména příspěvek *C. W. Blegena* (Athény), věnovaný nejnovějším vykopávkám v messenském Pylu. Podle B-ova názoru poskytuje doposud nalezený materiál nepochybný důkaz toho, že pylská dynastie přišla do Messenie z Thessalie a že její palác byl na konci druhé části třetího období pozdní doby helladské (Late Helladic III B), tj. kolem r. 1200 př. n. l., vyvrácen Dóry. Protože však přitom zároveň spadá pád Priamovy Troje z hlediska archeologických nálezů na začátek LH III B, tj. asi do první poloviny 13. stol. př. n. l., lze podle B. pokládat za spolehlivou i antickou tradici, podle níž bylo Nestorovo pylské sídlo vyvráceno za vlády jeho vnuka. *G. E. Mylonas* (St. Louis) seznámil posluchače s výsledky nejnovějších archeologických výzkumů na některých místech mykénské akropole a upozornil zvláště na to, že tzv. severní

kyklopská zeď je starší než Lví brána a Zadní brána. *Ph. Petsas* (Soluň) přednesl, opíraje se hlavně o výsledky nových archeologických výzkumů, zajímavý příspěvek o makedonské Pelle jako obci s dlouhou historií. *G. Novak* (Bělehrad) se zabýval problematikou řecké kolonizace na jaderském pobřeží; její začátky kladl do 5. stol. př. n. l. (pro 6. stol. př. n. l. tu však již předpokládá illyrskořecký obchodní styk), zakládání dalších kolonií pak pokračovalo podle něho až do doby hellenistické. *Ch. Danov* (Sofia) hovořil o pronikání Thráků do řeckých kolonií na západním pobřeží Černého moře; autor přitom chápal — ve shodě s učením sovětské historické vědy — vztah mezi oběma národnostmi nikoliv jednostranně jakožto pouhý vliv vyšší řecké kultury na méně vzdělané Thráky, nýbrž ukázal na konkrétních případech na to, do jaké míry byli i řečtí kolonisté hospodářsky a kulturně ovlivněni domácími obyvatelstvem.

Antickému výtvarnému umění byly věnovány tři příspěvky: *A. Rumpf* (Kolín n. R.) se zabýval archaizujícími a klasicizujícími proudy v řeckém umění, *A. Garcia y Bellido* (Barcelona) probral některé otázky týkající se umění iberského, a zdůraznil jeho neustálou souvislost s uměleckými proudy v ostatní středomořské oblasti, a konečně *R. Bianchi-Bandinelli* (Řím) rozebral novější názory na charakter římského umění a poukázal zejména na jeho typický eklekticismus, nikoli na konci jeho vývoje, nýbrž na jeho počátku; na konci jeho vývoje naopak zdůraznil vytvoření nového, originálního stylu, který teprve s konečnou platností rozlomil tradici hellenistického naturalismu a dal základy západoevropskému umění středověkému.

Z pěti ohlášených minojsko-mykénologických referátů se tři obíraly problematikou, spojenou s texty psanými lineárním písmem B, a dva se dotýkaly otázek lineárního písma A. V příspěvku *G. Pugliese Carratelliho* (Florence) zaujala posluchače zejména autorova domněnka, že v mykénštině existoval protiklad mezi výrazy *da-mo* (= *dāmos*; srov. att. *δημος* „lid“) a *ra-wo* (= *lāwos*; srov. hom. *λαός* „lid“); první termín zahrnoval v sobě podle P. C. osoby, které byly později označovány slovem *δημιουργοί*, druhý, doložený v mykénštině jen nepřímou výrazem *ra-wa-ke-ta* (= *lāwagetās* „vojevůdce“), nebo jeho odvozeninami, představoval prý vojenskou šlechtu. V diskusi k tomuto referátu poukázal *E. Risch* (Curych) na to, že doposud nalezené mykénské texty nikterak neopravňují zastávat stanovisko — které je ovšem dnes všeobecně rozšířeno — že by totiž termín *wa-na-ka* (= *wanax*; srov. hom. *ἄναξ* „pán“) musel označovat vrchního pylského vládce, a vyslovil se spíše pro božský charakter této osoby (srov. časté *Ἄναξ* o Dioskurech). *E. L. Bennett* (Wisconsin) pořídil pro účastníky mykénologické sekce kongresu výtahy z pylských textů, obsahujících termíny *do-er-o* (= *doelos*, srov. att. *δοῦλος*), resp. *do-er-a* (= *doelā*, srov. att. *δοῦλη*), a ve svém referátu tyto výtahy komentoval. *L. R. Palmer* (Oxford) rozebral etymologicky některé výrazy, které se vyskytují zejména na tabulkách, obsahujících záznamy o pozemkových vztazích ve starém Pylu, a upozornil i na několik dvojic mykénských slov, dosud ne zcela úspěšně interpretovaných, které jsou zřejmě navzájem nějak obsahově i gramaticky spjata a vyskytují se často pospolu. Pokud jde o problematiku, dotýkající se lineárního písma A, hovořil *C. H. Gordon* (Massachusetts, USA) o semitských elementech v jazycích východního Středomoří a došel k závěru, že texty lineárního písma A z Hagia Triada na Krétě (jde o hlavní skupinu dokumentů psaných tímto písmem) jsou psány nějakým východosemitským jazykem (snad akkadsky) a že tzv. kyprominojské nápisy z Enkomi na Kypru jsou složeny v západní semitštině (asi foinický). V diskusi k tomuto referátu hájil naproti tomu *V. Georgiev* (Sofia) svůj názor o řeckém charakteru jazyka lineárního písma A. Další badatel, *E. G. Peruzzi* (Urbino), pojednal pak ve svém příspěvku o struktuře tabulek psaných lineárním písmem A, a ve věci jazyka, který se pod tímto písmem skrývá, se klonil spíše k názoru, že šlo patrně o nějaký nefeký indoevropský jazyk, nám jinak neznámý. Mimo tato řádná zasedání mykénologické sekce bylo svoláno ještě několik zasedání zvláštních, která byla více diskusního charakteru. Zaujala na nich zejména zpráva *M. Langové* (Pennsylvania, USA) o tom, že byl letos v Pylu nalezen početní

nápis o jednom ideogramu a o třech slabičných znacích, z nichž jeden představuje znak dosud neznámý a druhé dva jsou znaky, jež dosud nebyly úspěšně interpretovány. Nepřímo souviseła s mykénologickou sekci i schůzka zájemců o spolupráci na díle *Lexicon des frühgriechischen Epos*; svolal ji a řídil vedoucí pracovník tohoto monumentálního díla *B. Snell* (Hamburk).

V sobotu 4. září dopoledne byl kongres — jehož úspěšný průběh byl zajišťován péčí ředitele londýnského Ústavu klasických studií *E. G. Turnera*, *L. B. Turnerové* a sekretáře kongresu *V. L. Ehrenberga* — zakončen závěrečnou přednáškou *B. A van Groningena* (Leyden). Mimo vlastní zasedání kongresu se delegáti účastnili i řady jiných společných akcí a recepcí. Nejvděčnější z nich byl odpolední výlet do okolí Londýna, zorganizovaný po skupinách na čtyři různá místa. Největší počet účastníků navštívil při této příležitosti vykopávky na místě antického Verulamia nedaleko St. Albans asi 70 km na severozápad od Londýna. Zajímavá byla také recepce v Britském museu, spojená s výstavkou papyrů, rukopisů a starých tisků. Zcela z rámce kongresu se pak vymykalo zasedání Mezinárodní federace klas. studií (FIEC), které se konalo ve dnech 29. a 30. srpna a mělo pro československou klasickou filologii mimořádný význam v tom, že na něm byl vrcholný orgán čsl. pracovníků ve vědách o antickém starověku, Jednota klasických filologů, přijat za řádného člena federace.

Antonín Bartoněk

Zajímavé příspěvky k poznání lužické kultury Slezska. V prvním čísle nového periodika wrocławské university, nazvaného symbolicky „Ślęza“ (Biblioteka archeologii Śląska Nr 1, Wrocław 1958), se dostaly na pořad především přitažlivé problémy výtvarného projevu a kultu lužického lidu doby bronzové a halštatské.

Úvodní obsáhla stať *H. Cehak-Holubowiczowé* (Ślęza i jej okolice w dziesięciolecie polskich badań archeologicznych, str. 3—21) seznamuje čtenáře s bohatou historií slezských Soboteckých vrchů (hora „Ślęza“, „Kościszki“ a „Radunia“), jak se tato jeví zejména po nových archeologických výzkumech. Celá oblast byla hustě osídlena již v neolitu, pak hlavně lužickým lidem III.—IV. per. a v době slovanské. V době lužické tu bylo asi kultovní centrum celého kraje, nikoliv útočištné hradisko, jak se domnívali dříve němečtí autoři. Místo spojuje autorka s kultem slunce a ten tu přežíval v pozměňovaných formách až do doby slovanské.

Další studie *M. Remiszewské-Lowczycké* (Śląska ceramika malowana z okresu halsztackiego; str. 23—40) je výtahem z magisterské práce, předložené na wrocławské universitě. Zaplňuje mezeru, která vznikla v polské literatuře po starších částečných zpracováních tohoto tématu i po německé monografii *R. Glasera* (1937) a používá již i nový náleзовý materiál. Ve všeobecných otázkách dochází autorka k závěrům již dříve tradovaným (koncentrace malované keramiky ve středním Slezsku, absence malov. keramiky v kostrových hrobech hornoslezských, datování do Ha C, s počátkem výskytu ojedinele již ve IV. per.). Cenné jsou některé postřehy týkající se technologie výroby a malování keramiky (chemické analýzy barev), opírající se ovšem o mnohdy objevené poznatky *W. Holubowiczovy*. Pokud jde o funkci malované keramiky, i tu nadále platí závěr dříve ustálený (*Koatrzewski*), že tu jde jednak o nádobky kultovního významu (zvláště pokud máme na mysli sám „kultovní“ tvar nádob; např. zoomorfní malované nádoby mohly sloužit při obětech zvířat a pod.), jednak o běžné užitkové nádobí, plnicí současně okrasné potřeby tehdejší domácnosti. Obsáhlejší partie o malovaných ornamentech vycházejí z poznání, že každý motiv má svůj symbolicko-magický význam (většinou spojený se solárním kultem). Nejde o pouhé dekorační prvky, neboť malba je i na málo viditelných místech. Také ztrojení ornamentů mluví pro jakési symbolikum. Celkem málo pravděpodobná je interpretace motivu trojúhelníka jako symbolu lidské postavy (*Haupt*), zato háčkované ornamenty mohou symbolicky zpodobovat beraní rohy (*Haupt*). Dopřít se bližšího významu každého jednotlivého druhu malovaného ornamentu je ovšem